

The influence of socioeconomic factors on the procreative plans of Poles of reproductive age

Wpływ czynników społeczno-ekonomicznych na plany prokreacyjne Polaków w wieku reprodukcyjnym

Paulina Trepczyk^{A-F,H,K}, Anna Weronika Szablewska^{G,L}

Department of Obstetric and Gynecological Nursing, Institute of Nursing and Midwifery, Faculty of Health Sciences with the Institute of Maritime and Tropical Medicine and Institute of Nursing and Midwifery, Medical University of Gdansk, Poland/
Instytut Pielęgniarstwa i Położnictwa, Zakład Pielęgniarstwa Położniczo-Ginekologicznego, Wydział Nauk o Zdrowiu z Instytutem Medycyny Morskiej i Tropikalnej, Gdański Uniwersytet Medyczny, Polska

CORRESPONDING AUTHOR/AUTOR DO KORESPONDENCJI:

Paulina Trepczyk

Instytut Pielęgniarstwa i Położnictwa, Zakład Pielęgniarstwa Położniczo-Ginekologicznego,
Wydział Nauk o Zdrowiu z Instytutem Medycyny Morskiej i Tropikalnej, Gdański Uniwersytet Medyczny, Polska
Dębinki 7, 80-211, Gdańsk
e-mail: paulinatrepczyk@wp.pl

A – Development of the concept and methodology of the study/Opracowanie koncepcji i metodologii badań; B – Query - a review and analysis of the literature/Kwerenda – przegląd i analiza literatury przedmiotu; C – Submission of the application to the appropriate Bioethics Committee/Złożenie wniosku do właściwej Komisji Biotycznej; D – Collection of research material/Gromadzenie materiału badawczego; E – Analysis of the research material/Analiza materiału badawczego; F – Preparation of draft version of manuscript/Przygotowanie roboczej wersji artykułu; G – Critical analysis of manuscript draft version/Analiza krytyczna roboczej wersji artykułu; H – Statistical analysis of the research material/Analiza statystyczna materiału badawczego; I – Interpretation of the performed statistical analysis/Interpretacja dokonanej analizy statystycznej; K – Technical preparation of manuscript in accordance with the journal regulations/Opracowanie techniczne artykułu zgodnie z regulaminem czasopisma; L – Supervision of the research and preparation of the manuscript/Nadzór nad przebiegiem badań i przygotowaniem artykułu

STRESZCZENIE

WPŁYW CZYNNIKÓW SPOŁECZNO-EKONOMICZNYCH NA PLANY PROKREACYJNE POLAKÓW W WIEKU REPRODUKCYJNYM

Cel pracy. Badanie miało na celu poznanie stosunku Polaków do planowania potomstwa oraz zbadanie czynników socjo-ekonomicznych, determinujących chęć posiadania dzieci w przyszłości.

Materiał i metody. W badaniu przeprowadzonym od marca do września 2023 roku wzięło udział 735 Polaków w wieku reprodukcyjnym. Badanie przeprowadzono metodą CAWI.

Wyniki. Najliczniejszą grupą wśród badanych były osoby między 18. a 25. rokiem życia. Większość respondentów stanowiły kobiety, osoby ze średnim lub wyższym wykształceniem, oraz mieszkające w miastach. Prawie połowa badanych pozostaje w związkach nieformalnych. Stwierdzono istotną korelację między sytuacją finansową a planowaniem potomstwa. Osoby z dochodem pozwalającym na oszczędzanie pieniędzy, najchętniej deklaruje chęć posiadania dzieci. Badanie wykazało znaczący związek między sytuacją mieszkaniową a chęcią posiadania dzieci. Posiadanie własnego domu oraz możliwość pogodzenia pracy z życiem rodzinnym wpływają na planowanie potomstwa. Status relacji intymnych miał istotny wpływ na chęć założenia rodziny. Respondenci pozostający w związku nieformalnym wykazywali największą chęć posiadania dzieci.

Wnioski. Najważniejszym czynnikiem determinującym plany prokreacyjne Polaków jest stabilne źródło dochodów. Z kolei programy socjalne oferowane przez państwo są uznawane za czynnik mający najmniejszy wpływ na podjęcie decyzji o potomstwie. Badania przeprowadzone na grupach Polaków potwierdzają te wyniki.

Słowa kluczowe: płodność, planowanie rodziny, czynniki społeczno-ekonomiczne, zdrowie reprodukcyjne, trendy demograficzne

ABSTRACT

THE INFLUENCE OF SOCIOECONOMIC FACTORS ON THE PROCREATIVE PLANS OF POLES OF REPRODUCTIVE AGE

Aim. The survey was aimed at finding out the socio-economic factors determining the desire to have children and the attitude of Poles towards this topic.

Material and methods. The survey, conducted in 2023, involved 735 Poles of reproductive age. The CAWI method was used to collect responses.

Results. The most numerous group among the respondents were people between the ages of 18 and 25. The majority of respondents were women, people with secondary or higher education, and living in cities. A significant correlation was found between financial situation and reproductive plans. Those people who have income high enough to save money are the most likely to declare a desire to have children. The survey found a significant relationship between housing situation and desire to have children. Owning a house and being able to maintain work-life balance also influence procreation plans. Intimate relationship status had a significant impact on the desire to start a family. Respondents in informal relationships showed the highest desire to have children.

Conclusions. The most important factor determining the procreation plans of Poles is a stable source of income. Social programs offered by the state are considered the least influential factor in making a decision to have children. Surveys conducted among groups of Poles confirm these results.

Key words: socioeconomic factors, fertility, reproductive health, family planning, demographic trends

INTRODUCTION

In recent years, fertility has become a frequently discussed topic. A decline in the number of births has been observed, prompting actions aimed at encouraging Poles to embrace parenthood. According to data from the Central Statistical Office (GUS), 305,132 live births were recorded in 2022, resulting in a fertility rate of 1.261. For comparison, in 1950, this rate was 3.705. However, the forecast by GUS for 2023-2060 indicates that the fertility rate will gradually increase to 1.49 [1].

The presented data shows that Poles are increasingly opting out of parenthood or deciding to have fewer children than in previous years. According to research by the European Institute for Gender Equality (EIGE), Poland, like other EU countries, is experiencing a significant decline in fertility, which is linked to growing professional expectations for women and the difficulties in balancing professional and family roles [2]. The observed decline in fertility raises serious socio-economic and demographic concerns. The decreasing number of children directly contributes to the aging of society and potential future challenges in maintaining the pension and healthcare systems.

The causes of this trend are complex and multifaceted, encompassing factors within the socio-economic, psychosocial, and legal-religious spheres [3]. In light of this data, it is essential to thoroughly examine the motivations and barriers related to making the decision to have children, in order to understand what actions might effectively influence a change in the current demographic trends.

According to Slany, the realization of procreation tasks is the result of a vast number of phenomena and processes affecting society. In addition to the factors mentioned, attention is drawn to the competitiveness of the social capital available to people, especially women, in Poland, and to cultural changes that have led to a shift away from perceiving children as an economic value, considering the expenses parents must bear when deciding to have children [4].

Often, countries that declare support for families through pro-natalist policies do not cover the costs of having children. In reality, they do not encourage young citizens to take procreative action [5]. The noteworthy research conducted by the Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) indicates that family support programs may have a limited impact on fertility if they are not accompanied by widespread reforms improving the availability of childcare services and work flexibility [6]. As indicated by student youth, the main obstacle to fulfilling the role of parents is the financial situation of the family which includes factors such as unemployment, material disparities in society and an unstable housing situation [7]. It is precisely those in the 18-24 age group who most often report positive procreative plans despite the aforementioned obstacles [8].

Despite a positive attitude towards reproduction, the age of having the first child is steadily increasing [9]. This is related to women postponing childbearing (tempo effect) „for later,” when all the previously inhibiting conditions are met [10]. This phenomenon is particularly worrying as it indicates growing uncertainty among

young people regarding the future, along with concerns about their economic situation and life stability. Moreover, as highlighted in the report „Family and Children in Poland 2023” prepared by the Institute for Market Economics, the increasing age of women at the time of their first child's birth may have a long-term impact on overall fertility levels, increasing the risk of remaining childless due to health issues associated with late motherhood [11]. Given how important the topic of parenthood and having children is for Poles [12], this subject was studied a few years after the implementation of government social programs with pro-natalist foundations to assess whether there is potential to reverse the downward fertility trend in Poland.

AIM

The aim of this study is to analyze the procreative plans of young adults in Poland in the context of demographic changes and the effectiveness of pro-natalist programs. Specifically, the study aims to:

1. Identify the main socio-economic factors influencing decisions to have children.
2. Assess the impact of government social programs on procreative plans across different age groups.
3. Examine differences in procreative plans between women and men, with particular attention to age and economic circumstances.

Based on available data and the literature, the following research hypotheses have been formulated:

Hypothesis 1: Social programs have a significant but limited impact on decisions to have children in Poland, with a greater influence on younger age groups. Hypothesis 2: Socio-economic factors such as employment stability and housing situation are the main barriers to fulfilling procreative plans. Hypothesis 3: Women postpone the decision to have their first child due to the need to reach certain life conditions, resulting in later parenthood.

MATERIALS AND METHODS

Research design and participants

This study was conducted as a cross-sectional observational study between March and September 2023, involving 735 Poles aged 18 to 45. Participants were selected using a non-probabilistic sampling method through online channels such as social media and thematic groups that bring together people of reproductive age (e.g., student groups, parenting groups). Exclusion criteria included individuals under 18, those over 45, and non-Polish citizens. Individuals who did not meet these criteria were automatically excluded from the study.

The results presented in this article are only a part of a larger research project. Biopsychosocial factors have been described in detail in another paper [13].

Data collection

Data were collected using the CAWI (Computer-Assisted Web Interview) method which enables interviews to be conducted via the Internet. Participants completed a survey provided to them through a unique web link, which prevented multiple responses from the same person. The survey used in the entire research project contained 44 close-ended questions, including both single-choice and multiple-choice questions, gathering social, demographic, economic data as well as opinions on legal and religious aspects. In this study, sections of the Household Condition Survey were used. Additionally, only results related to socio-economic issues are presented in this study.

Variables

Independent variables included demographic and economic factors such as age, gender, education level, income, and employment status. Dependent variables included responses to questions about the relationship between the financial situation (including credit and savings) and housing conditions of the household, planning of expenses (including home construction/purchase), government programs, sources of livelihood, intimate relationship status and family planning.

Scope of the study and sample size

The population of Poland aged 18 to 45 is over 14 million (according to Central Statistical Office data for 2022). Assuming a confidence level of 95% (Z-score = 1.96), a fraction size of 0.5, and a maximum error margin of 5%, the minimum required number of participants was 384. In our study 735 people participated, resulting in a maximum error margin of 4% with a confidence level of 95% and a fraction size of 0.5.

Data management and quality

To ensure the quality and reliability of the data, various precautions were taken, including monitoring the time spent completing the survey and using unique participant identifiers to prevent the same person from participating multiple times. The CAWI system also allowed for the identification of potential anomalies, such as a very short survey completion time, which could indicate a lack of care in answering.

Statistical analysis

The collected research material was processed using IBM SPSS Statistics software (v. 28). Quantitative variables were described using the mean, standard deviation, median, as well as minimum and maximum values. For qualitative variables, frequencies and percentages of categories were provided.

The relationship between two qualitative variables was tested using the Chi-square test. This test is based on comparing observed (empirical) values with theoretical (expected) values. Large differences indicate a relationship between the variables. The results were considered statistically significant at $p < 0.05$. The results were presented with an accuracy of three decimal places (e.g., "0.038"); for values less than 0.001, the notation "<0.001" was used.

Logistic regression (enter method) was used to identify factors affecting the desire to have children. The following variables were used in the logistic regression analysis: age (quantitative data); gender (qualitative data); place of residence (qualitative data); education (qualitative data); intimate relationship status (qualitative data); strength of the connection with the Church/religion (qualitative data); having children so far (qualitative data); satisfaction with the financial situation (quantitative data); satisfaction with physical and mental health (quantitative data); form of material support (qualitative data). All tests were conducted at an alpha significance level of 0.05.

Ethics

The study was conducted in accordance with the Declaration of Helsinki and received approval from the Independent Bioethics Committee for Scientific Research at the Medical University of Gdańsk (NKBB/861/2022-2023). All participants were informed about the purpose of the study and gave written consent to participate.

RESULTS

The most represented age group in the study was 18-25 years, accounting for over half of the respondents (51.43%). The average age of the participants within the 18-45 range was 27.65 years, with a median age of 25 years. The majority of respondents were women (78.8%), with only one in five participants being male. Almost half of the respondents (48.2%) were in informal relationships, nearly one-third were in formal relationships, and the remaining 21% were single. A significant majority (81.6%) of respondents lived in cities, with the remainder residing in rural areas. The majority of respondents (97%) reported having higher or secondary education. In terms of average net income per person, the responses were fairly balanced. Nearly 50% of respondents reported an income in the range of 2,201 PLN – 4,800 PLN, while 27.9% reported income above 4,800 PLN. Detailed characteristics of the study group are presented in Tab. 1.

A correlation was observed between the financial situation, particularly having savings, and family planning ($p < 0.05$). Participants who reported having an income that allowed them to save money showed the highest desire to have children in the future. Among those without sufficient income to save money, the percentage of respondents planning to have children in the future was the lowest. Detailed data are presented in Fig. 1.

The factor most conducive to having children was stable employment or a steady source of income (92.2%). The vast majority of respondents indicated owning a house or apartment (83.1%) and the ability to balance a career with family life (76.6%). Slightly fewer respondents cited high income (66.8%), easy access to a nursery or kindergarten (69.7%), and having savings (66.8%). The factors with the least influence on the decision related to having children were government or social programs, such as 500+ or Dobry Start (14.3%). Other factors are included in Tab. 2.

■ Tab. 1. Characteristics of the study group

Variable	N	%
Respondents	735	100
Age		
18-25	378	51.43
26-35	245	33.33
36-45	112	15.24
Sex		
women	579	78.8
men	152	20.7
other	4	0.5
Intimate relationships		
informal relationship	354	48.2
formal relationship	227	30.8
single	154	21
Place of residence		
city with more than 500.000 inhabitants	310	42.2
city of 100.000 to 500.000 inhabitants	161	21.9
city of 10.000 to 100.000 inhabitants	103	14
town of up to 10.000 inhabitants	26	3.5
village	135	18.4
Education		
higher	424	57.7
secondary or post-secondary	289	39.3
basic vocational education	8	1.1
primary or lower secondary education	14	1.9
Average monthly net income per 1 person		
less than 750 PLN	13	1.8
751-1100 PLN	39	5.3
1101-2200 PLN	112	15.2
2201-3500 PLN	194	26.4
3501-4800 PLN	172	23.4
more than 4800PLN	205	27.9
Source of livelihood		
own income	555	75.5
being dependent on someone else	180	24.5
Source of income		
permanent work	538	73.2
casual work	65	8.8
self-employment	66	9
pension	9	1.2
allowances/benefits/social assistance	9	1.2
other	48	6.5
Number of persons per household		
1	109	14.8
2-3	419	57
4-5	196	26.7
6 and more	11	1.5

■ cont. Tab. 1. Characteristics of the study group

Variable	N	%
Number of fully dependent children		
0	461	62.7
1-2	241	32.8
3-4	32	4.3
5 and more	1	0.1
Number of children		
0	539	73.3
1-2	172	23.4
3-4	23	3.2
5 and more	1	0.1
Reproductive plans		
yes	334	45.4
no	257	35
I do not know	144	19.6
Assessment of the financial situation of the household		
good	527	71.7
bad	55	7.5
hard to say	153	20.8
Assessment of the financial situation in the context of saving money		
income to low to save money	138	18.8
income high enough to save money	547	74.5
hard to say	50	6.8
Percentage of income used to repay loans/advances		
0%	406	55.2
1-40%	277	37.7
41-100%	52	7.1
Housing situation		
renting an apartment on one's own	45	6.1
renting a room on one's own	62	8.4
own apartment/house	155	21.1
renting an apartment with a partner (husband/wife)	127	17.3
Living in an apartment/house co-owned with your partner (husband/wife)	118	16.1
living with a family (parents, grandparents, etc.)	171	23.3
living with your partner (husband/wife) and with your family (parents, grandparents, etc.)	29	3.9
other	28	3.8
Planning the construction or purchase of a house/apartment		
planning to	141	19.1
not planning to	537	73.1
do not know	57	7.8

The influence of socioeconomic factors on the procreative plans of Poles of reproductive age

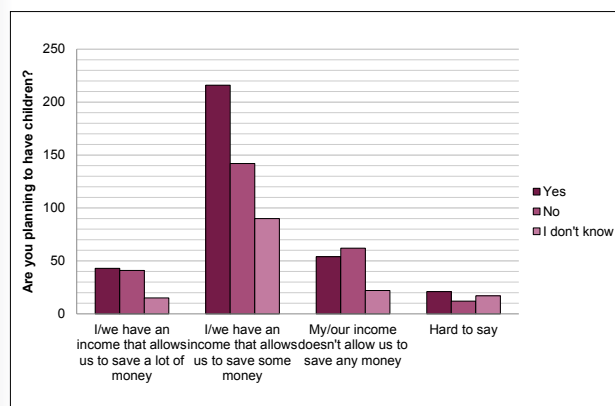

Fig 1. Saving money and reproductive plans

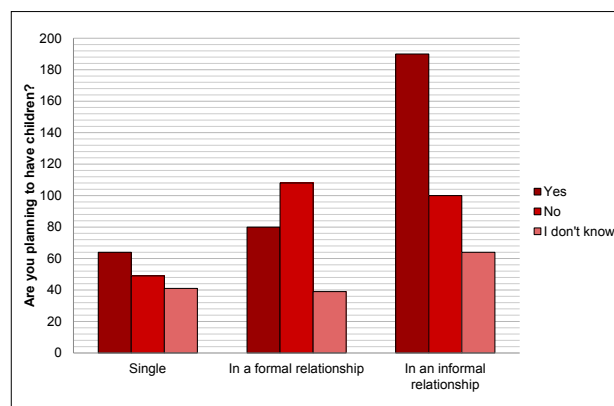

Fig 2. Status of intimate relationship and reproductive plans

Tab. 2. Factors conducive to having children

Responses	N	%
Government/social programs (e.g. 500+, Dobry Start)	105	14.3
Easy access to nursery/kindergarten (affordable, close by)	512	69.7
Having savings	491	66.8
Having your own house/apartment	611	83.1
High income	527	71.7
Eligibility for parental leave	427	58.1
Steady job/Steady source of income	678	92.2
Being able to balance career and family life	563	76.6
Possibility to use the services of a babysitter	336	45.7
Access to gynecological and obstetric care	474	64.5
Other	193	26.3

Additionally, there are relationships between housing conditions and family planning. The highest percentage of those who want to have children is among respondents planning to build or buy their own home. Those most likely to plan for children were respondents living with their family or partner and family. Another factor correlating with procreative plans is living in a rented house or apartment. Furthermore, a relationship was demonstrated between the financial situation of the household and family planning (Chi-square = 11.589; $p = 0.021$). Respondents who rated their financial situation as bad were the least likely to plan to have children in the future.

A similar relationship exists between the status of intimate relationships and family planning ($p < 0.05$). Respondents in informal relationships made up the highest percentage of those wanting to have children in the coming years. The lowest percentage was among respondents in formal relationships. However, it should be noted that these individuals were much more likely to already have children compared to those in informal relationships or singles. Respondents in formal relationships also more frequently declared a decision not to have children in the future due to having fulfilled their procreative plans (Chi-square = 28.535; $p < 0.001$). The exact results are presented in Fig. 2.

To identify factors influencing the desire to have children, a logistic regression analysis was performed. The statistics for the resulting model were satisfactory. Based on the results of the analysis, it was found that the model significantly predicted the desire to have children ($\chi^2 = 174.543$; $p < 0.001$).

The Nagelkerke R-square coefficient ($R^2 = 0.283$) indicated that the model explained 28% of the variability in the desire to have children. The model's fit was also verified using the Hosmer-Lemeshow test. Based on this criterion, it was concluded that the model was well-fitted to the data ($\chi^2 = 7.000$; $p = 0.537$). The results for the considered model suggest good model fit. The logistic function correctly predicted group membership in 69.4% of cases.

Factors significantly associated with the desire to have children in the future included: age ($\text{Exp}(B) = 0.877$, 95% CI [0.843, 0.913], $p < .001$), gender ($\text{Exp}(B) = 0.582$, 95% CI [0.384, 0.881], $p = 0.010$), status of intimate relationships ($\text{Exp}(B) = 2.152$, 95% CI [1.408, 3.287], $p < 0.001$), having children already ($\text{Exp}(B) = 0.468$, 95% CI [0.279, 0.784], $p = 0.004$), satisfaction with mental health ($\text{Exp}(B) = 1.284$, 95% CI [1.073, 1.537], $p = 0.006$), and connection with religion or the Church ($\text{Exp}(B) = 2.195$, 95% CI [1.742, 2.765], $p < 0.001$).

A higher probability of wanting to have children was associated with younger age, male gender, being in a formal or informal relationship, not having children yet, higher satisfaction with mental health, and a connection with religion or the Church. The results are presented in Tab. 3.

Tab. 3. Logistic regression analysis for factors associated with the desire to have children

	B		Wald	p	Exp(B)	Lower limit	Upper limit
Age	-.131	.020	41.614	<.001	.877	.843	.913
Gender ^A	-.542	.212	6.558	.010	.582	.384	.881
Relationship status ^B	.766	.216	12.562	<.001	2.152	1.408	3.287
Place of residence ^C	-.359	.237	2.297	.130	.698	.439	1.111
Educational attainment ^D	.366	.196	3.498	.061	1.442	.983	2.116
Do you have children? ^E	-.759	.264	8.297	.004	.468	.279	.784
What is your source of livelihood? ^F	.309	.210	2.158	.142	1.362	.902	2.057
How do you rate the current financial situation of your household? ^G	.162	.105	2.396	.122	1.176	.958	1.445
Are you satisfied with your physical health? ^H	-.077	.109	.504	.478	.925	.747	1.146
Are you satisfied with your mental health? ^I	.250	.092	7.439	.006	1.284	1.073	1.537
Strength of relationship with religion/Church ^J	.786	.118	44.448	<.001	2.195	1.742	2.765
Constant	.671	.746	.809	<.001	1.956		

Reference Categories: ^A: Male; ^B: Single; ^C: Rural area; ^D: Secondary education or lower; ^E: No; ^F: Medical field; ^G: Dependent on others; ^H: Very poor; ^I: Very good; ^J: Definitely not; ^K: Definitely yes; ^L: No relationship

DISCUSSION

The primary objective of this study was to identify the relationships between various socio-economic factors and the reproductive plans of Poles of reproductive age. The results clearly indicate that financial stability, including having savings, a steady income, and adequate housing conditions, remains a key factor influencing decisions about having children. This is consistent with global trends showing that in countries with different levels of economic development, reproductive decisions are strongly linked to economic conditions [12, 14-17].

Despite the introduction of social programs such as 500+ and Dobry Start, the study unequivocally shows that these programs do not have a decisive impact on Poles' reproductive plans. Respondents clearly indicated that these factors play a secondary role compared to financial stability. This phenomenon is not unique to Poland—similar observations have been made in countries like Germany and France, where pro-family programs have also not yielded the expected results in terms of increased fertility rates [18]. This suggests that social policy, although important, is not sufficient if it is not accompanied by a general improvement in economic conditions [17, 19-21].

The study also confirms the significance of gender in reproductive decisions, although it should be noted that the research sample was significantly more representative of women than men. This gender imbalance reflects a global trend in which men are often overlooked in fertility and family planning research [22-24]. Such a situation limits the full understanding of the dynamics of reproductive decisions, especially in the context of the growing role of men in these processes [17, 22, 23, 25-27].

It is also worth emphasizing that the study highlighted social changes occurring in Poland, where concerns about job loss, particularly among women, were previously a key factor limiting decisions about having children. Currently, thanks to greater legal protection and increased opportunities to combine professional and maternal roles, this aspect is losing its significance, although it remains important [28-31]. In other countries, such as Sweden, similar changes in legislation and social policies have led to noticeable effects in the form of increased fertility, indicating the need for further development and adaptation of such policies in Poland as well [26].

One of the most important contributions of this study is the demonstration that while economic factors are crucial, they are not the only determinants of reproductive decisions. Social expectations, access to education and healthcare, as well as individual beliefs and values, also play a significant role [32, 33]. Research conducted in other European countries shows that policies promoting work-life balance and increased access to affordable childcare positively impact reproductive decisions [17, 19, 28, 33]. Therefore, public authorities should consider a broad range of factors that may influence decisions about having children.

The limitations of the study, such as the gender disparity and the lack of consideration of certain psychological and cultural factors, suggest the need for further research

that can provide a more comprehensive picture of the factors influencing reproductive decisions. Moreover, including men's perspectives in future research is crucial to understanding the full scope of motivations and barriers related to family planning. In an international context, the results of this study may be useful for other countries facing similar demographic challenges, underscoring their importance not only at the local level but also globally.

CONCLUSIONS

The conducted study provided significant insights into the socio-economic factors influencing the reproductive plans of Poles of reproductive age. The key conclusions can be summarized in several main points:

Financial stability, including having savings, a steady income, and stable housing conditions, is a key determinant of decisions about having children. This finding is consistent with previous national and international studies which indicate that a lack of economic certainty is the main barrier to fulfilling reproductive plans.

Contrary to expectations, social programs in Poland such as 500+ and Dobry Start, do not have a significant impact on decisions about having children. The study showed that young adults value economic stability and the ability to balance work with family life more than the benefits provided by government support programs. These results are consistent with research conducted in other European countries, suggesting that social policies have a limited impact on increasing fertility if not supported by broader reforms improving overall living conditions.

Owning or planning to purchase a home was strongly correlated with the desire to have children. Improving housing availability, especially for young adults, could positively influence reproductive plans.

Although the research sample was more representative of women, the results suggest that both women and men consider their economic situation a key factor influencing decisions about having children. However, women are more likely to delay the decision to become mothers, which supports the hypothesis that fulfilling certain life conditions before deciding on parenthood is becoming increasingly important. Delaying reproductive decisions to a later stage in life may lead to further declines in fertility rates, signaling to policymakers the need to promote actions supporting young families.

The study highlighted changes in attitudes toward parenthood in Poland, which are similar to trends observed in other European countries. Growing expectations regarding the ability to combine professional and family life, as well as concerns related to job insecurity, are significant barriers to reproductive decisions. This suggests the need for further development of policies supporting work-life balance, such as flexible working hours or the development of childcare infrastructure.

Wpływ czynników społeczno-ekonomicznych na plany prokreacyjne Polaków w wieku reprodukcyjnym

WPROWADZENIE

W ostatnich latach tematem często poruszonym jest dzietność. Zauważa się spadek liczby urodzeń, co skłania do podejmowania działań mających zachęcić Polaków do podjęcia roli rodziców. Jak wynika z danych Głównego Urzędu Statystycznego (GUS), w 2022 roku urodziło się 305 132 żywych dzieci. Daje to współczynnik dzietności na poziomie 1,261. Dla porównania, w roku 1950 współczynnik ten wynosił 3,705. Natomiast prognoza przyjęta przez GUS na lata 2023-2060 wskazuje, iż współczynnik dzietności będzie stopniowo wzrastał do osiągnięcia poziomu 1,49 [1].

Prezentowane dane pokazują, że Polacy coraz częściej rezygnują z bycia rodzicami lub decydują się na mniejszą liczbę dzieci niż w latach poprzednich. Według badań Europejskiego Instytutu Równości Kobiet i Mężczyzn (EIGE), Polska, podobnie jak inne kraje UE, doświadcza znacznego spadku dzietności, co związane jest z rosnącymi oczekiwaniami zawodowymi wobec kobiet oraz trudnościami w łączeniu ról zawodowych i rodzinnych [2]. Obserwowane zjawisko spadku dzietności budzi poważne obawy zarówno w kontekście społeczno-ekonomicznym, jak i demograficznym. Zmniejszająca się liczba dzieci przekłada się bezpośrednio na starzenie się społeczeństwa oraz potencjalne problemy związane z utrzymaniem systemu emerytalnego i opieki zdrowotnej w przyszłości. Przyczyny tego trendu są złożone i wielowątkowe. Składają się na nie czynniki należące do grupy socjoekonomicznej, jak również psychospołecznej i prawnoreligijnej [3]. W świetle tych danych, niezbędne jest dokładne zbadanie motywacji oraz barier związanych z decyzją o posiadaniu potomstwa, aby zrozumieć, jakie działania mogą skutecznie wpłynąć na zmianę obecnych trendów demograficznych.

Według Slany, realizacja zadań prokreacyjnych jest wynikiem ogromnej liczby zjawisk i procesów oddziałujących na społeczeństwo. Oprócz wymienionych czynników, zwraca się uwagę na konkurencyjność kapitału społecznego dostępnego dla ludzi, a przede wszystkim kobiet, w Polsce oraz na przemiany kulturowe, w wyniku których odeszło się od postrzegania dziecka jako wartości ekonomicznej, mając na uwadze wydatki, jakie muszą ponieść rodzice, decydując się na potomstwo [4].

Niejednokrotnie państwa deklarujące istnienie wsparcia dla rodzin w postaci polityki pronatalistycznej, nie pokrywają kosztów posiadania dzieci. W rzeczywistości więc wcale nie stanowią zachęty do podejmowania działań prokreacyjnych dla młodych mieszkańców kraju [5]. Warto również zwrócić uwagę na badania przeprowadzone przez Organizację Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD), które wskazują, że programy wsparcia rodziny, mogą mieć ograniczony wpływ na dzietność, jeśli nie towarzyszą im szeroko zakrojone reformy, poprawia-

jące dostępność usług opiekuńczych i elastyczność pracy [6]. Jak wskazuje młodzież studencka, główną przeszkodą w realizowaniu się w roli rodziców jest sytuacja materialna rodziny, na którą składają się takie czynniki, jak bezrobocie, rozwarstwienie materialne społeczeństwa czy niestabilna sytuacja mieszkaniowa [7]. To właśnie osoby z grupy wiekowej 18-24 lata najczęściej zgłaszają pozytywne plany prokreacyjne, mimo wymienionych przeszkód [8].

Pomimo dodatniego podejścia do kwestii reprodukcji, wiek posiadania pierwszego dziecka jest coraz wyższy [9]. Wiąże się to z odkładaniem płodności przez kobiety (efekt tempo) „na później”, kiedy wszystkie warunki, wcześniej hamujące, zostaną spełnione [10]. Zjawisko to jest szczególnie niepokojące, gdyż wskazuje na rosnącą niepewność młodych ludzi w odniesieniu do przyszłości oraz ich obawy związane z sytuacją ekonomiczną i stabilnością życiową. Co więcej, jak wynika z raportu „Rodzina i dzieci w Polsce 2023” opracowanego przez Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, wzrastający wiek kobiet w momencie urodzenia pierwszego dziecka może mieć długoterminowy wpływ na ogólny poziom dzietności, zwiększając ryzyko pozostania bezdzietnym w wyniku problemów zdrowotnych związanych z późnym macierzyństwem [11]. Biorąc pod uwagę, jak ważny dla Polaków jest temat rodzicielstwa i posiadania dzieci [12], zbadano ten problem po kilku latach działania rządowych programów społecznych, mających podłoże pronatalistyczne, aby sprawdzić, czy istnieje potencjał w odwróceniu tendencji spadkowej dzietności w Polsce.

CEL PRACY

Celem niniejszego badania jest analiza planów prokreacyjnych młodych dorosłych w Polsce, w kontekście zmian demograficznych oraz skuteczności programów pronatalistycznych. W szczególności, badanie ma na celu:

1. Zidentyfikowanie głównych czynników socjoekonomicznych, które wpływają na decyzje o posiadaniu dzieci.
2. Ocenę wpływu rządowych programów społecznych na plany prokreacyjne w różnych grupach wiekowych.
3. Zbadanie różnic w planach prokreacyjnych między kobietami a mężczyznami, ze szczególnym uwzględnieniem wieku oraz sytuacji materialnej.

Na podstawie dostępnych danych oraz literatury przedmiotu, postawiono następujące hipotezy badawcze:

Hipoteza 1: Programy społeczne mają istotny, ale ograniczony wpływ na decyzje o posiadaniu dzieci w Polsce, przy czym większy wpływ wywierają na młodsze grupy wiekowe.

Hipoteza 2: Czynniki socjoekonomiczne, takie jak stabilność zatrudnienia i sytuacja mieszkaniowa, są głównymi barierami w realizacji planów prokreacyjnych.

Hipoteza 3: Kobiety odkładają decyzję o posiadaniu pierwszego dziecka ze względu na potrzebę spełnienia określonych warunków życiowych, co skutkuje późniejszym wiekiem rodzicielstwa.

MATERIAŁ I METODY

Projekt badania i uczestnicy

Badanie zostało przeprowadzone jako przekrojowe badanie obserwacyjne w okresie od marca do września 2023 roku. Wzięło w nim udział 735 Polaków w wieku od 18 do 45 lat. Uczestnicy zostali wybrani metodą nieprobabilistycznego doboru próby z wykorzystaniem kanałów internetowych, takich jak media społecznościowe i grupy tematyczne zrzeszające osoby w wieku rozrodczym (grupy studenckie, grupy rodzicielskie itp.). Kryteria wyłączenia obejmowały osoby poniżej 18. roku życia, powyżej 45. roku życia oraz osoby nieposiadające obywatelstwa polskiego. Osoby, które nie spełniały tych kryteriów, były automatycznie wykluczane z badania.

*Prezentowane w artykule wyniki stanowią jedynie część większego projektu badawczego. Czynniki biopsychosocjalne zostały szczegółowo opisane w innej pracy[13].

Zbieranie danych

Dane zostały zebrane przy użyciu metody CAWI (Computer-Assisted Web Interview), umożliwiającą przeprowadzanie wywiadów za pośrednictwem Internetu. Uczestnicy wypełniali ankietę dostarczoną im poprzez unikalne łącze internetowe, co umożliwiało uniknięcie wielokrotnych odpowiedzi od tej samej osoby. Ankieta wykorzystana w całym projekcie badawczym zawierała 44 pytania zamknięte, zarówno jednokrotnego, jak i wielokrotnego wyboru, gromadząc dane społeczne, demograficzne, ekonomiczne oraz opinię nt. uwarunkowań prawno-religijnych. W niniejszym badaniu wykorzystano fragmenty Ankiety Kondycji Gospodarstw Domowych. Ponadto w prezentowanym badaniu przedstawiono jedynie wyniki dotyczące zagadnień socjoekonomicznych.

Zmienne

Zmiennymi niezależnymi były zmienne demograficzne i ekonomiczne, takie jak wiek, płeć, poziom wykształcenia, dochód oraz status zatrudnienia.

Zmienna zależna: Zmienne zależne obejmowały odpowiedzi na pytania dotyczące zależności sytuacji finansowej (w tym sytuacji kredytowej oraz oszczędności) i mieszkaniowej gospodarstwa domowego, planowania wydatków (w tym na budowę domu/zakup mieszkania), programów rządowych, źródła utrzymania i statusu relacji intymnych a planowania potomstwa.

Zakres badania i wielkość próby

Populacja mieszkańców Polski w wieku od 18 do 45 lat wynosi ponad 14 milionów (dane Głównego Urzędu Statystycznego za 2022 r.). Przyjmując poziom ufności równy

95% (Z-score = 1,96), wielkość frakcji 0,5 oraz maksymalny błąd rzędu 5%, minimalna wymagana liczba uczestników wynosiła 384 osoby. W naszym badaniu wzięło udział 735 osób, co przy poziomie ufności 95% oraz wielkości frakcji 0,5, skutkowało maksymalnym błędem wynoszącym 4%.

Zarządzanie danymi i jakość danych

Aby zapewnić jakość i wiarygodność danych, zastosowano różnorodne środki ostrożności, w tym monitorowanie czasu spędzonego na wypełnianiu ankiety oraz unikalne identyfikatory uczestników, które zapobiegały wielokrotnemu udziałowi tej samej osoby. System CAWI umożliwił również identyfikację potencjalnych anomalii, takich jak zbyt krótki czas wypełniania ankiety, co mogło sugerować brak staranności w odpowiedziach.

Analiza statystyczna

Zebrany materiał badawczy został opracowany za pomocą pakietu statystycznego IBM SPSS Statistics (v. 28). Zmienne ilościowe opisano za pomocą średniej, odchylenia standardowego, mediany, a także wartości minimalnej i maksymalnej. W przypadku zmiennych jakościowych podano liczebność i odsetek kategorii.

Zależność pomiędzy dwoma zmiennymi jakościowymi sprawdzono testem Chi-kwadrat. Test ten bazuje na porównaniu wartości obserwowanych (empirycznych) i wartości teoretycznych (oczekiwanych). Duże różnice wskazują na istnienie zależności pomiędzy zmiennymi. Otrzymane wyniki uznano za statystycznie istotne przy $p < 0,05$. Wyniki przedstawiono z dokładnością do części tysięcznych (np. „0.038”, w przypadku wartości mniejszych niż 0.001 zastosowano zapis „<0.001”).

Regresja logistyczna (metoda enter) została wykorzystana do identyfikacji czynników wpływających na chęć posiadania potomstwa. Do analizy regresji logistycznej wykorzystano następujące zmienne: wiek (dane ilościowe); płeć (dane jakościowe); miejsce zamieszkania (dane jakościowe); wykształcenie (dane jakościowe); status relacji intymnej (dane jakościowe); siła związku z Kościołem/ religią (dane jakościowe); posiadanie dotychczas potomstwa (dane jakościowe); zadowolenie ze sytuacji finansowej (dane ilościowe); zadowolenie ze zdrowia fizycznego i psychicznego (dane ilościowe); forma utrzymania materialnego (dane jakościowe). Wszystkie testy zostały przeprowadzone na poziomie istotności alfa 0,05.

Etyka

Badanie przeprowadzono zgodnie z Deklaracją Helsińską i uzyskano zgodę Niezależnej Komisji Bioetycznej ds. Badań Naukowych przy Gdańskim Uniwersytecie Medycznym (NKBB/861/2022-2023). Wszyscy uczestnicy zostali poinformowani o celu badania i wyrazili pisemną zgodę na udział.

WYNIKI

Najbardziej reprezentowaną grupą wiekową był przedział 18-25 lat i stanowił ponad połowę ankietowanych (51,43%). Średni wiek badanych w przedziale 18-45 wyniósł 27,65 lat, natomiast mediana to 25 lat. Znaczną większość respondentów stanowiły kobiety (78,8%) i tylko

co piąta osoba była płci męskiej. 48,2% badanych zadeklarowało, iż pozostaje w związku nieformalnym. Niespełna 1/3 jest w związku formalnym, a pozostałe 21% to single i singielki. Wśród respondentów 81,6% zamieszkuje miasta, a pozostała część wieś. Wśród ankietowanych największą reprezentację (97%) stanowiły osoby, deklarujące posiadanie wykształcenia wyższego lub średniego. W kwestii przeciętnego dochodu netto na jedną osobę, odpowiedzi były w dużej mierze wyrównane. Niespełna 50% badanych umieściło swoje zarobki w przedziale 2201 zł – 4800 zł, a 27,9% określa przychodu na poziomie >4800 zł. Szczegółową charakterystykę badanej grupy przedstawiono w Tab. 1.

Zauważono korelację między sytuacją finansową w kontekście oszczędności, a planowaniem potomstwa ($p < 0,05$). Badani, którzy deklarują, iż posiadają dochód pozwalający im na zaoszczędzenie pieniędzy, wykazują najwyższy stopień chęci posiadania dzieci w przyszłości. Wśród osób nie mających odpowiednio wysokich dochodów, aby zaoszczędzić pieniądze, odsetek ankietowanych,

którzy decydują się na potomstwo w przyszłości, okazał się najniższy. Szczegółowe dane przedstawia Ryc. 1.

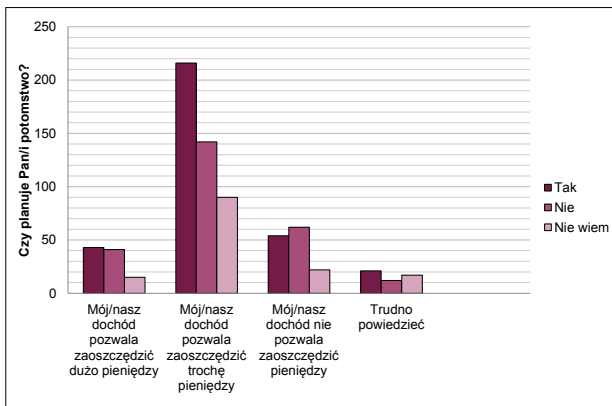
Czynnikiem, który w największym stopniu sprzyjał posiadaniu potomstwa, była stała praca lub stałe źródło dochodu (92,2%). Zdecydowana większość badanych wskazała na posiadanie własnego domu lub mieszkania (83,1%) oraz możliwość pogodzenia kariery zawodowej z życiem rodzinnym (76,6%). Niewiele mniej osób odpowiedziało wysokie zarobki (66,8%), łatwy dostęp do żłobka lub przedszkola (69,7%) oraz posiadanie oszczędności (66,8%). Czynnikiem, które miały najmniejszy wpływ na decyzję związaną z potomstwem były programy rządowe lub socjalne, takie jak 500+ czy Dobry Start (14,3%). Pozostałe czynniki zostały zawarte w Tab. 2.

■ Tab. 1. Charakterystyka badanych

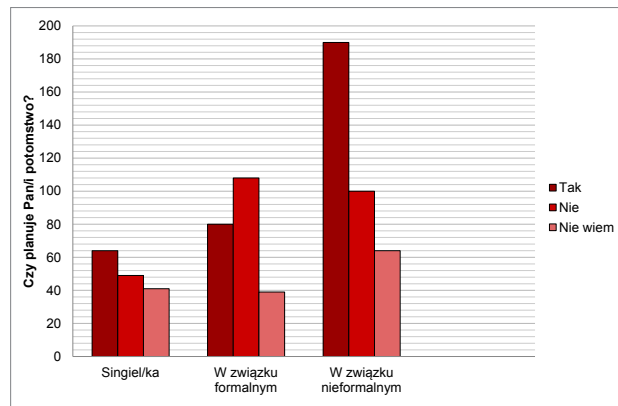
Zmienna	N	%
Respondenci	735	100
Wiek		
18-25	378	51,43
26-35	245	33,33
36-45	112	15,24
Płeć		
kobiety	579	78,8
mężczyźni	152	20,7
inna	4	0,5
Relacje intymne		
związek nieformalny	354	48,2
związek formalny	227	30,8
singiel/singielka	154	21
Miejsce zamieszkania		
miasto liczące powyżej 500 tys. mieszkańców	310	42,2
miasto liczące od 100 do 500 tys. mieszkańców	161	21,9
miasto liczące od 10 do 100 tys. mieszkańców	103	14
miasteczko do 10 tys. mieszkańców	26	3,5
wieś	135	18,4
Wykształcenie		
wyższe	424	57,7
średnie lub policealne	289	39,3
zasadnicze zawodowe	8	1,1
podstawowe lub gimnazjalne	14	1,9
Przeciętny miesięczny dochód netto na 1 osobę		
mniej niż 750 zł	13	1,8
od 751 do 1100 zł	39	5,3
od 1101 do 2200 zł	112	15,2
od 2201 do 3500 zł	194	26,4
od 3501 do 4800 zł	172	23,4
więcej niż 4800 zł	205	27,9

■ kont. Tab. 1. Charakterystyka badanych

Zmienna	N	%
Forma utrzymania		
własny dochód	555	75,5
bycie na czymś utrzymaniu	180	24,5
Źródło dochodów		
praca stała	538	73,2
praca dorywcza	65	8,8
samozatrudnienie	66	9
emerytura lub renta	9	1,2
zasiłki/świadczenia/pomoc socjalna	9	1,2
inne	48	6,5
Ocena sytuacji finansowej gospodarstwa domowego		
dobra	527	71,7
zła	55	7,5
trudno powiedzieć	153	20,8
Ocena sytuacji finansowej w kontekście oszczędzania		
dochód nie pozwala zaoszczędzić pieniędzy	138	18,8
dochód pozwala zaoszczędzić pieniądze	547	74,5
trudno powiedzieć	50	6,8
Procent dochodów przeznaczany na spłatę kredytów/pożyczek		
0%	406	55,2
1-40%	277	37,7
41-100%	52	7,1
Sytuacja mieszkaniowa		
samodzielnie wynajęte mieszkanie	45	6,1
samodzielnie wynajęty pokój	62	8,4
własne mieszkanie/dom	155	21,1
wynajmowane mieszkanie z partnerem/partnerką (mężem/żoną)	127	17,3
własne mieszkanie/dom z partnerem/partnerką (mężem/żoną)	118	16,1
mieszkanie z rodziną (rodzice, dziadkowie itp.)	171	23,3
mieszkanie z partnerem/partnerką (mężem/żoną) z rodziną (rodzice, dziadkowie itp.)	29	3,9
inne	28	3,8
Planowanie budowy lub zakupu domu/mieszkania		
planuję	141	19,1
nie planuję	537	73,1
nie wiem	57	7,8

Ryc. 1. Oszczędności a planowanie potomstwa

Ryc. 2. Status relacji intymnych a planowanie potomstwa

Tab. 2. Czynniki sprzyjające posiadaniu potomstwa

Odpowiedzi	N	%
Programy rządowe/socjalne (np. 500+, Dobry Start)	105	14,3
Łatwy dostęp do żłobka/przedszkola (przystępny cenowo, w niedalekiej odległości)	512	69,7
Posiadanie oszczędności	491	66,8
Posiadanie własnego domu/mieszkania	611	83,1
Wysokie zarobki	527	71,7
Możliwość skorzystania z urlopu rodzicielskiego	427	58,1
Stać praca/stałe źródło dochodu	678	92,2
Możliwość pogodzenia kariery zawodowej z życiem rodzinnym	563	76,6
Możliwość skorzystania z usług opieki do dziecka	336	45,7
Dostęp do opieki ginekologiczno-położniczej	474	64,5
Inne	193	26,3

Ponadto istnieją zależności między sytuacją mieszkaniową a planowaniem potomstwa. Najwyższy odsetek osób, które chcą mieć dzieci jest w grupie badanych, zamierzających zbudować lub kupić własny dom/mieszkanie. Najchętniej planują potomstwo ankietowani, mieszkający z rodziną lub partnerem/partnerką i rodziną. Kolejnym czynnikiem korelującym z planami prokreacyjnymi jest mieszkanie w wynajmowanym domu/mieszkanie. Co więcej, wykazano związek sytuacji finansowej gospodarstwa domowego z planowaniem dzieci (Chi-kwadrat=11,589; $p=0,021$). Badani określający swoją sytuację finansową jako złą, najrzadziej decydują się na posiadanie potomstwa w przyszłości.

Podobna zależność występuje między statusem relacji intymnych a planowaniem dzieci ($p<0,05$). Badani pozostający w związku nieformalnym, stanowią jednocześnie najwyższy odsetek osób, chcących mieć dzieci w przyszłych latach. Najniższy odsetek jest wśród ankietowanych będących w związku formalnym. Należy jednak zauważyć, że te osoby dużo częściej posiadają już dzieci, w porównaniu z osobami pozostającymi w związkach nieformalnych lub będących singlami. Badani w związkach formalnych częściej deklarowali również rezygnację z potomstwa w przyszłości z powodu zrealizowania swoich planów prokreacyjnych (Chi-kwadrat=28,535; $p<0,001$). Dokładne wyniki zostały przedstawione na Ryc. 2.

W celu identyfikacji czynników wpływających na chęć posiadania potomstwa wykonano analizę regresji logistycznej. Statystyki dla uzyskanego modelu były satysfakcjonujące. Na podstawie wyników analizy stwierdzono, że model istotnie przewiduje chęć posiadania potomstwa ($\chi^2=174,543$; $p<0,001$). Współczynnik determinacji R-kwadrat Nagelkerkego $R^2=0,283$ wskazuje, że model w 28% wyjaśniał zmienność w zakresie chęci posiadania potomstwa. Weryfikację poprawności modelu przeprowadzono także za pomocą testu Hosmera-Lemeshowa. Na podstawie tego kryterium stwierdzono, że model był dobrze dopasowany do danych ($\chi^2=7,000$; $p=0,537$). Wyniki dla rozpatrywanego modelu wskazują, że można wnioskować o dobrym dopasowaniu modelu. Funkcja logistyczna prawidłowo przewiduje przynależność do jednej z dwóch grup w 69,4% przypadków.

Czynniki istotnie związane z chęcią posiadania potomstwa w przyszłości to: wiek ($\text{Exp}(B)=0,877$, 95% CI [0,843, 0,913] $p<0,001$), płeć ($\text{Exp}(B)=0,582$, 95% CI [0,384, 0,881] $p=0,010$), status relacji intymnych ($\text{Exp}(B)=2,152$, 95% CI [1,408, 3,287] $p<0,001$), posiadanie potomstwa dotychczas ($\text{Exp}(B)=0,468$, 95% CI [0,279, 0,784] $p=0,004$), zadowolenie ze zdrowia psychicznego ($\text{Exp}(B)=1,284$, 95% CI [1,073, 1,537] $p=0,006$) oraz związek z religią, Kościołem ($\text{Exp}(B)=2,195$, 95% CI [1,742, 2,765] $p<0,001$).

Wyższe prawdopodobieństwo posiadania potomstwa było związane z niższym wiekiem, płcią męską, byciem w związku formalnym lub nieformalnym, brakiem potomstwa dotychczas, wyższym zadowoleniem ze zdrowia psychicznego oraz związkiem z religią/ Kościołem. Wyniki przedstawiono w Tab. 3.

■ Tab. 3. Analiza regresji logistycznej dla czynników związanych z chęcią posiadania potomstwa

	B		Wald	p	Exp(B)	Dolna granica	Górna granica
Wiek	-,131	,020	41,614	<,001	,877	,843	,913
Płeć ^A	-,542	,212	6,558	,010	,582	,384	,881
Status relacji intymnych ^B	,766	,216	12,562	<,001	2,152	1,408	3,287
Miejsce zamieszkania ^C	-,359	,237	2,297	,130	,698	,439	1,111
Wykształcenie (ukończone) ^D	,366	,196	3,498	,061	1,442	,983	2,116
Czy posiada Pan/i potomstwo? ^E	-,759	,264	8,297	,004	,468	,279	,784
Jaka jest Pana/i forma utrzymania? ^F	,309	,210	2,158	,142	1,362	,902	2,057
Jak Pan/i ocenia obecną sytuację finansową swojego gospodarstwa domowego? ^G	,162	,105	2,396	,122	1,176	,958	1,445
Czy jest Pan/i zadowolony/a ze swojego zdrowia fizycznego? ^H	-,077	,109	,504	,478	,925	,747	1,146
Czy jest Pan/i zadowolony/a ze swojego zdrowia psychicznego? ^I	,250	,092	7,439	,006	1,284	1,073	1,537
Siła związku z religią, Kościołem ^J	,786	,118	44,448	<,001	2,195	1,742	2,765
Stała	,671	,746	,809	<,001	1,956		

Kategorie referencyjne: ^A Mężczyzna; ^B Singielka; ^C Wieś; ^D Średnie i niższe; ^E Nie; ^F Kierunek medyczny; ^G – na utrzymaniu innych osób; ^H – bardzo zła; ^I – bardzo dobra; ^J – zdecydowanie nie; ^K – zdecydowanie tak; ^L – brak związku

■ DYSKUSJA

Głównym celem niniejszego badania była identyfikacja związków pomiędzy różnymi czynnikami socjoekonomicznymi a planami prokreacyjnymi Polaków w wieku rozrodczym. Wyniki badań w tym obszarze wyraźnie wskazują, że stabilność finansowa, obejmująca posiadanie oszczędności, stałe źródło dochodu oraz odpowiednią sytuację mieszkaniową, pozostaje kluczowym czynnikiem wpływającym na decyzje o posiadaniu dzieci. Jest to zgodne z globalnymi trendami, które pokazują, że w krajach o różnym poziomie rozwoju gospodarczego decyzje prokreacyjne są silnie powiązane z warunkami ekonomicznymi [12,14-17].

Mimo wprowadzenia programów socjalnych, takich jak 500+ czy Dobry Start, badanie jednoznacznie pokazuje, że nie mają one decydującego wpływu na plany prokreacyjne Polaków. Respondenci wyraźnie wskazali, że czynniki te odgrywają drugorzędną rolę w porównaniu do stabilności finansowej. To zjawisko nie jest unikalne dla Polski – podobne obserwacje poczyniono w krajach takich jak Niemcy i Francja, gdzie programy prorodzinne również nie przyniosły oczekiwanych rezultatów w postaci wzrostu wskaźników dzietności [18]. Sugeruje to, że polityka socjalna, choć istotna, nie jest wystarczająca, jeśli nie idzie w parze z ogólną poprawą warunków ekonomicznych [17,19-21].

Badanie potwierdza również istotność płci w decyzjach prokreacyjnych, choć zaznaczyć należy, że próba badaw-

cza była znacznie bardziej reprezentatywna dla kobiet niż mężczyzn. Ten brak równowagi płciowej odzwierciedla globalny trend, w którym mężczyźni są często pomijani w badaniach dotyczących płodności i planowania rodziny [22-24]. Taka sytuacja ogranicza pełne zrozumienie dynamiki decyzji prokreacyjnych, szczególnie w kontekście rosnącej roli mężczyzn w tych procesach [17,22,23,25-27].

Warto również podkreślić, że badanie uwidoczniło zmiany społeczne zachodzące w Polsce, gdzie obawy przed utratą pracy, szczególnie wśród kobiet, były wcześniej kluczowym czynnikiem ograniczającym decyzje o posiadaniu dzieci. Obecnie, dzięki większej ochronie prawnej i większym możliwościom łączenia ról zawodowych z macierzyńskimi, ten aspekt traci na znaczeniu, choć nadal pozostaje istotny [28-31]. W innych krajach, takich jak Szwecja, podobne zmiany w prawodawstwie i politykach społecznych przyniosły zauważalne efekty w postaci zwiększonej dzietności, co wskazuje na konieczność dalszego rozwoju i adaptacji takich polityk również w Polsce [26].

Jednym z najważniejszych wkładów tego badania jest ukazanie, że choć czynniki ekonomiczne są kluczowe, nie są one jedynymi determinującymi decyzje prokreacyjne. Oczekiwania społeczne, dostęp do edukacji i opieki zdrowotnej, a także indywidualne przekonania i wartości również odgrywają istotną rolę [32,33]. Badania przeprowadzone w innych krajach europejskich wykazują, że polityki promujące równowagę między pracą a życiem rodzinnym, a także zwiększony dostęp do przystępnej opieki nad dziećmi, mają pozytywny wpływ na decyzje prokreacyjne [17,19,28,33]. Z tego powodu organy publiczne powinny uwzględnić szeroki zakres czynników, które mogą wpływać na decyzje o posiadaniu dzieci.

Ograniczenia badania, takie jak dysproporcja płciowa i brak uwzględnienia pewnych czynników psychologicznych i kulturowych, sugerują potrzebę dalszych badań, które mogą dostarczyć pełniejszego obrazu czynników wpływających na decyzje prokreacyjne. Ponadto, uwzględnienie perspektywy mężczyzn w przyszłych badaniach jest kluczowe, aby zrozumieć pełen zakres motywacji i barier związanych z planowaniem rodziny. W kontekście międzynarodowym, wyniki tego badania mogą być przydatne dla innych krajów borykających się z podobnymi wyzwaniami demograficznymi, co podkreśla ich znaczenie nie tylko na poziomie lokalnym, ale również globalnym.

■ WNIOSKI

Przeprowadzone badanie dostarczyło istotnych informacji na temat czynników socjoekonomicznych wpływających na plany prokreacyjne Polaków w wieku rozrodczym. Kluczowe wnioski można przedstawić w kilku głównych punktach:

1. Stabilność finansowa, w tym posiadanie oszczędności, stałe źródło dochodów oraz stabilna sytuacja mieszkaniowa, są kluczowymi determinantami decyzji o posiadaniu dzieci. Wynik ten jest spójny z wcześniejszymi badaniami zarówno krajowymi, jak i międzynarodowymi, które wskazują, że brak pewności ekonomicznej stanowi główną barierę w realizacji planów prokreacyjnych

2. Wbrew oczekiwaniom, programy socjalne w Polsce, takie jak 500+ i Dobry Start, nie mają znaczącego wpływu na decyzje o posiadaniu dzieci. Badanie pokazało, że młodzi dorośli bardziej cenią stabilność ekonomiczną i możliwość pogodzenia pracy z życiem rodzinnym niż korzyści wynikające z rządowych programów wsparcia. Wyniki te są zgodne z badaniami przeprowadzonymi w innych krajach europejskich, które sugerują, że polityki socjalne mają ograniczony wpływ na wzrost dzietności, jeśli nie są wsparte szerokimi reformami poprawiającymi ogólne warunki życia.
3. Posiadanie własnego mieszkania lub domu oraz planowanie takiego zakupu były silnie skorelowane z chęcią posiadania dzieci. Poprawa dostępności mieszkań, zwłaszcza dla młodych dorosłych, mogłaby pozytywnie wpłynąć na plany prokreacyjne.
4. Pomimo że próba badawcza była bardziej reprezentatywna dla kobiet, wyniki sugerują, że zarówno kobiety, jak i mężczyźni oceniają swoją sytuację ekonomiczną jako kluczowy czynnik wpływający na decyzje o posiadaniu dzieci. Niemniej jednak kobiety częściej odkładają decyzję o macierzyństwie, co potwierdza hipotezę o rosnącym znaczeniu spełnienia określonych warunków życiowych przed podjęciem decyzji o rodzicielstwie. Odkładanie decyzji o prokreacji na późniejszy okres życia może prowadzić do dalszego obniżenia wskaźników dzietności, co powinno być sygnałem dla decydentów politycznych do promowania działań wspierających młode rodziny.
5. Badanie uwidoczniło zmiany w podejściu do rodzicielstwa w Polsce, które są zbliżone do trendów obserwowanych w innych krajach europejskich. Rosnące oczekiwania wobec możliwości łączenia życia zawodowego z rodzinnym oraz obawy związane z niepewnością zatrudnienia są istotnymi barierami w decyzjach prokreacyjnych. Sugeruje to potrzebę dalszego rozwoju polityk wspierających równowagę między życiem zawodowym a rodzinnym, takich jak elastyczne godziny pracy czy rozwój infrastruktury opiekuńczej.
7. Skibiński A. Uwarunkowania postaw prokreacyjnych i matrymonialnych młodzieży akademickiej województwa Śląskiego. *Stud. Ekon.* 2017; 309: 17-27.
8. Izdebski Z, Wąż K. Planu prokreacyjne i stosowanie antykoncepcji przez Polaków w wieku reprodukcyjnym. *Zesz. Nauk. Ochr. Zdrowia Zdr. Publiczne i Zarz.* 2017; 15(2): 126-134.
9. Lisiak E, Mortycz-Balska E. Polska w liczbach 2023. Główny Urząd Statystyczny Departament Opracowań Statystycznych. Warszawa: Zakład Wydawnictw Statystycznych, 2023.
10. Fihel A, Kielkowska M, Kordasiewicz A, et al. Determinanty spadku płodności w Polsce – próba syntezy. *Studia Demogr.* 2017; 2(172): 35-69.
11. Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową. Rodzina i dzieci w Polsce 2023. Gdańsk: Pomorski Przegląd Gospodarczy; 2023.
12. Stępnik K. Decyzje prokreacyjne młodych Polaków w zmieniającym się kontekście kulturowym. Kraków: Uniwersytet Jagielloński, 2019.
13. Goliczewska A, Szablewska AW. Analysis of biopsychosocial factors in relation to the procreation plans of Poles of reproductive age. *Nurs. Probl./Probl. Pielęgniarstwa.* 2024; 32(2): 104-110.
14. Mason A, Lee R, Network NTA. Six ways population change will affect the global economy. *Popul. Dev. Rev.* 2022; 48(1): 51-73.
15. Bergsvik J, Fauske A, Hart RK. Can policies stall the fertility fall? A systematic review of the (quasi-) experimental literature. *Popul. Dev. Rev.* 2021; 47(4): 913-964.
16. Johnson-Hanks J. Demographic transitions and modernity. *Annu. Rev. Anthropol.* 2008; 37(1): 301-315.
17. Boivin J, Buntin L, Kalebic N. What makes people ready to conceive? Findings from the International Fertility Decision-Making Study. *Reprod. Biomed. Soc. Online.* 2018; 6: 90-101.
18. Köppen K. The compatibility between work and family life – an empirical study of second birth risks in West Germany and France. *MPIDR Work Pap.* 2004; 49 (WP 2004-015): 1-41.
19. Rękas M. Tax instruments as an element of pro-family policy in France and in Poland. *Pr. Nauk Uniw. Ekon. we Wrocławiu.* 2014; 346: 224-234.
20. Toulemon L, Pailhé A, Rossier C. France: High and stable fertility. *Demogr. Res.* 2008; 19: 503-556.
21. Szukalski P. Czy „Rodzina 500+” zmieni sytuację demograficzną Polski? *Łódź, Demografia i Gerontologia Społeczna - Biuletyn Informacyjny*; 2016.
22. Lappegård T, Rønsen M, Skrede K. Fatherhood and fertility. *Father. A J. Theory. Res. Pract. about Men as Father.* 2011; 9(1): 103-120.
23. Lappegård T, Rønsen M. Socioeconomic differences in multipartner fertility among Norwegian men. *Demography.* 2013; 50(3): 1135-1153.
24. Poston Jr DL, Chang C-F. Bringing males in: A critical demographic plea for incorporating males in methodological and theoretical analyses of human fertility. *Crit. Demogr.* 2005; 1(1): 1-15.
25. Jalovaara M, Fasang AE. Family life courses, gender, and mid-life earnings. *Eur. Sociol. Rev.* 2020; 36(2): 159-178.
26. Bernhardt E, Goldscheider F. Gender equality, parenthood attitudes, and first births in Sweden. *Vienna Yearb Popul Res.* 2006; 19-39.
27. Lappegård T, Kristensen AP, Dommermuth L, et al. The impact of narratives of the future on fertility intentions in Norway. *J. Marriage Fam.* 2022; 84(2): 476-493.
28. Adsera A. An economic analysis of the gap between desired and actual fertility: The case of Spain. *Rev. Econ. Househ.* 2006; 4(1): 75-95.
29. Hu L-C, Chiang Y-L. Having children in a time of lowest-low fertility: Value of children, sex preference and fertility desire among Taiwanese young adults. *Child Indic. Res.* 2021; 14(2): 537-554.
30. Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy, t.j. z dnia 31 lipca 2023 r. (Dz.U. z 2023 r., poz. 1465).
31. Ustawa z dnia 13 marca 2003 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn niedotyczących pracowników, t.j. z dnia 15 października 2018 r. (Dz.U. z 2018 r., poz. 1969).
32. Natividade JC, Londero-Santos A, Carvalho NM de, et al. Desire to have children: validity evidence of an instrument. *Psicol. Clínica.* 2020; 32(2): 273-294.
33. Zygmunt A. Oczekiwania wobec polityki rodzinnej w kontekście decyzji i planów prokreacyjnych mieszkańców województwa śląskiego. *Wrocławskie Stud. Politol.* 2020; 29: 91-107.

ORCID

Anna Weronika Szablewska <https://orcid.org/0000-0001-8565-027X>

REFERENCES/PIŚMIENNICTWO

1. Ambroch M, Czermak G, Lisiak E, i wsp. Statystyczny na zlec. GU. 100 lat Polski w liczbach, 1918-2018. Warszawa: Główny Urząd Statystyczny, 2018.
2. European Institute for Gender Equality. Gender Equality Index; 2023, p. 1-196.
3. Owsiejczyk A. Czynniki wpływające na postawy młodych ludzi wobec prokreacji. *Młódzież a rodzina, Rocznik socjologii rodziny XIX, UAM, Poznań*; 2008; 158-172.
4. Słany K. Socjologiczno-demograficzne uwarunkowania postaw prokreacyjnych w Polsce. Analiza diachroniczna.: Uwarunkowania przemian demograficznych w województwie małopolskim Postawy prokreacyjne Materiały z III Kongresu Demograficznego, Warszawa: Główny Urząd Statystyczny; 2023, s. 67-87.
5. Kluzowa K, Krystyna S. Przemiany realizacji funkcji prokreacyjnej w rodzinie. [w:] Mierzwiński B, Dybowska E. (red.). *Oblicze współczesnej rodziny polskiej*. Kraków: WAM; 2004, s. 63-95.
6. Organisation for Economic Co-operation and Development. Family Database: Fertility rates. 2023. p. <https://www.oecd.org/en/data/indicators/fertility-rates.html?oeecdcontrol-00b22b2429-var3=2023>

Manuscript received/Praca zgłoszona do czasopisma:
12.04.2024

Manuscript accepted/Praca zaakceptowana do druku:
11.06.2024

Translation/Tłumaczenie: Anna Szablewska, Rob Garret